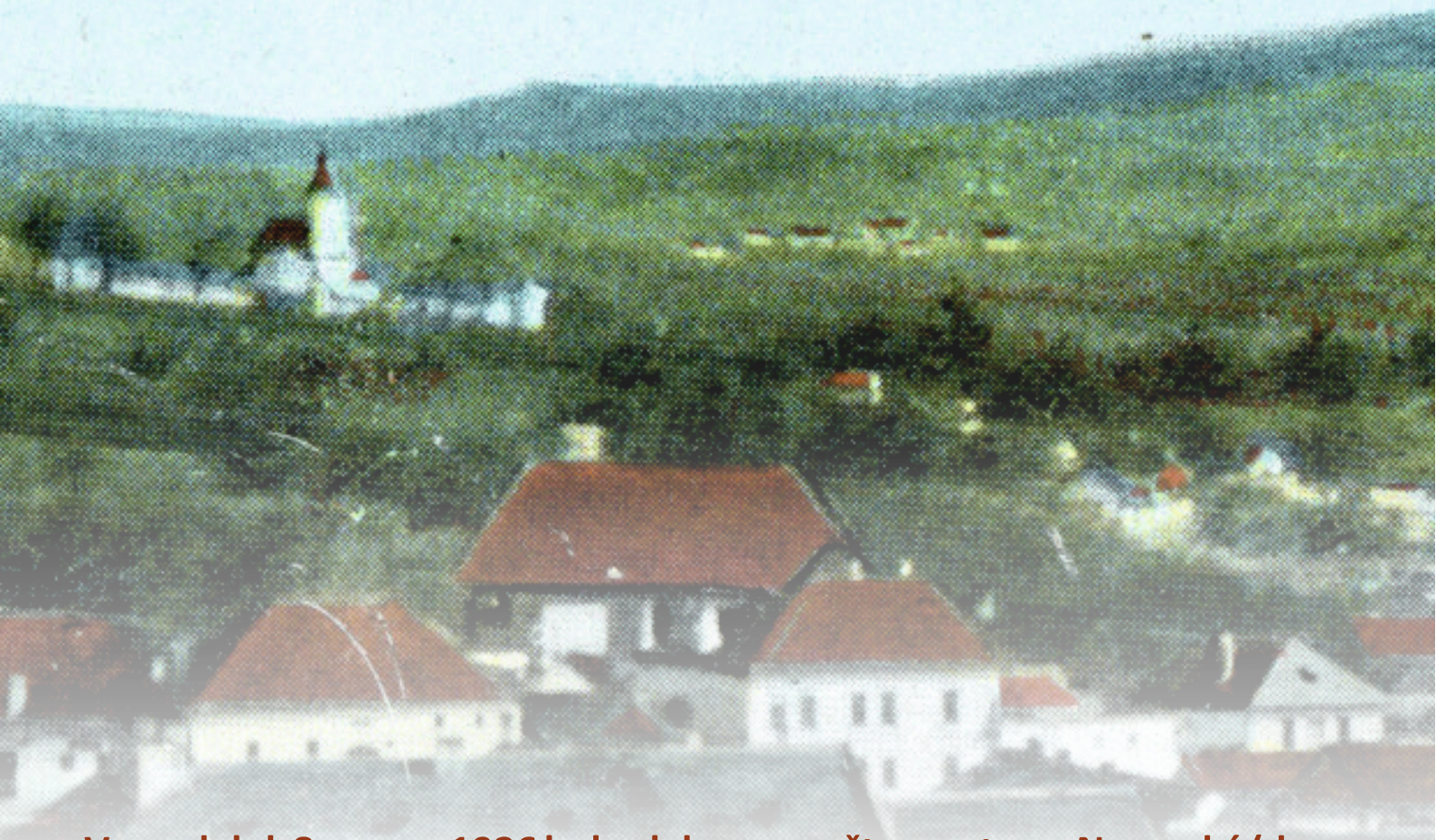

Storočný pozdrav z Prievidze

V pondelok 8. marca 1926 bola vlakovou poštou na trase Nemecké (dnes Nitrianske) Pravno – Nové Zámky do Třebone v južných Čechách odoslaná kolorovaná pohľadnica Prievidze s pozdravom v Češtine. Jeden z najnovších prírastkov do zbierok múzea si svoje miesto v rubrike Predmet mesiaca vyslúžil nielen tým, že slávi jubileum, ale aj pomocou, ktorú múzejníkom poskytol skôr ako sa k nim dostal.

Obrazová strana pohľadnice ponúka pohľad z veže kostola piaristov na dnešné Námestie slobody, vtedajšie Masarykovo námestie, smerom na východ až juhovýchod. Malebný výhľad v pozadí uzatvára severná časť pohoria Vtáčnik a za ním tmavším odtieňom zelenej znázornené vrcholové partie Žiaru a Kremnických vrchov. Pred nimi vľavo sa na Mariánskom vršku beľajú múry Kostola Nanebovzatia Panny Márie s opevnením. Vpravo od neho sa črtajú domy dnešných mestských štvrtí Prievidze – Veľkej Lehôtky, Malej Lehôtky a Hradca. Od vrška k námestiu sa tiahne nízka domová zástavba starej Dlhej ulice. Na ňu sa napájajú rôzne vysoké budovy Dreveného rínku v priestore dnešného Gymnázia Vavrinca Benedikta Nedožerského. Prostrednej časti výhľadu dominujú priečelia poschodových domov východnej strany hlavného námestia počnúc Meštianskym domom na severe a končiac domami na mieste neskoršieho hotela Hviezda. Vpravo na ne vizuálne plynulo nadväzujú priečelia budov južnej strany námestia na mieste dnešného Mestského úradu a bankových inštitúcií. Pred meštianskym domom sa medzi lipami bez lístia črtá Trojičný (morový) stĺp v jeho pôvodnej polohe. Vľavo od neho sledujeme strechy objektov severnej časti námestia a v samom ľavom dolnom rohu Moyzesovej ulice na miestne dnešného obchodného domu Vtáčnik. Pravú dolnú časť pohľadnice vypĺňajú strechy domov západnej strany námestia v priestore súčasnej pošty a obchodného domu Prior.

Poschodia objektov s výnimkou hotelov a hostincov s ubytovaním slúžili na bývanie ich majiteľov, ktorí na prízemí prevádzkovali obchody, remeselné dielne alebo iné služby občanom. V tom čase mnohé z nich patrili podnikavým židovským obyvateľom. Patril k nim aj dominantný objekt vľavo od stredu dolnej časti pohľadnice, ktorý na rohu námestia a Moyzesovej ulice stojí dodnes. V tom čase išlo o najnovší stavebný prírastok v centre mesta a súčasne najvyššiu obytnú stavbu v celej Prievidzi, vybudovanú účasťou spoločnosťou Carpathia. Autorom projektu bol jeden z majoritných vlastníkov podniku – zakladateľ prievidzskej tehelne Ing. Viliam Heumann. Na prízemí naplánoval od námestia obchodný priestor, od ulice hostinec a na oboch poschodiach po dva priestranné byty. S najväčšou pravdepodobnosťou v nich mali bývať on, jeho dvaja mladší bratia – spolumahitelia Carpathie dvojčičky Július a Max Leopold a ich matka Jozefína. Vysokú zadnú stenu viacfunkčného domu jeho tvorca využil na reklamu novej stavebnej firmy, ktorú založil spoločne s katolíckym Prievidžanom, staviteľom Alojzom Englišom. Nápis Heumann a Englisch je dobre čitateľný aj na pohľadnici a práve on sa stal prvým hrdinom jej príbehu skôr ako ona sama. Autori minuloročnej výstavy, venovanej 150. výročiu továrne Carpathia, si ho všimli na verejne dostupnej digitálnej kópii obrazovej strany pohľadnice v čase keď ešte netušili, že sa čoskoro dostanú k jednému z jej originálov. Záber im pomohol pri datovaní celej stavby, o ktorej vzniku sa doteraz vedelo len toľko, že určite existuje najneskôr od roku 1931. Obdobie jej pôvodu týmto rokom vo svojej knihe Prievidza na starých pohľadniach ohraničil zberateľ Michal Dobiaš na základe rovnakej pohľadnice z jeho zbierky.

Keď známy nadšenec regionálnych dejín Jozef Majzlan z Pravenca múzejníkom na jeseň minulého roka medzi rečou spomenul, že múzeu daruje pohľadnicu Prievidze z medzivojnového obdobia, nenazdali sa, že by mohlo ísť práve o tú, ktorá im v priebehu roka poskytla cennú informáciu. Radosť z prekvapenia sa znásobila, keď na jej zadnej strane uzreli poštovú pečiatku s dátumom odoslania. Ten jednoznačne preukázal, že pohľadnica bola vydaná a budova na nej dostavaná najneskôr začiatkom roka 1926. Už predtým povšimnutý nápis na budove hornú hranicu jej realizácie posunul ešte o rok skôr. Viliam Heumann totiž 23. apríla 1925 vo veku 45 rokov náhle zomrel na zápal obličiek, čiže názov firmy s jeho priezviskom na fasáde domu musel byť staršieho dáta. Plán objektu, objavený v štátnom archíve v Bojniciach, bol dokončený 20. júla 1921, teda k výstavbe budovy došlo niekedy medzi týmto dátumom a začiatkom jari 1925. Obdobiu prvej polovice dvadsiatych rokov 20. storočia zodpovedá tiež jej historizujúci výzor, ktorý koncom dekády z ďalšej výstavby Prievidze vytlačila modernejšia architektúra ovplyvnená nastupujúcim funkcionalizmom. Preukázané obdobie realizácie budovy pomôže o málo spresniť tiež časový údaj vyhotovenia všetkých starších záberov, na ktorých je vidieť ešte jej prízemnú predchodkyňu. Nenápadná stavba so strechou dvojnásobne prevyšujúcou výšku múrov musela byť zbúraná najneskôr v priebehu roka 1924.

Obsah pozdravu nijako nesúvisí s Medzinárodným dňom žien, počas ktorého bol odoslaný. Keďže sa však v Československu tento sviatok už šiestym rokom slávil, hodí sa nám zablažobať všetkým čitateľkám. Z múzea im prajeme dobré zdravie, šťastie, lásku, spokojnosť a svorne s páňmi zachovanie priazne histórii Prievidze a okolia.

Literatúra a pramene

DOBIAŠ, Michal (ed.). *Prievidza na starých pohľadniach*. Prievidza : Patria, 2014, s. 33.

Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, zbierkový fond, SV/2025/10, HD-7650.

Chýrnik : Úmrtie. In *Náš kraj*, Časopis severnej Nitry, 2025, roč. 7, č. 5, s. 2.

Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Bojnice, fond Okresný úrad v Prievidzi, škatuľa 109, spis 10364/1924.